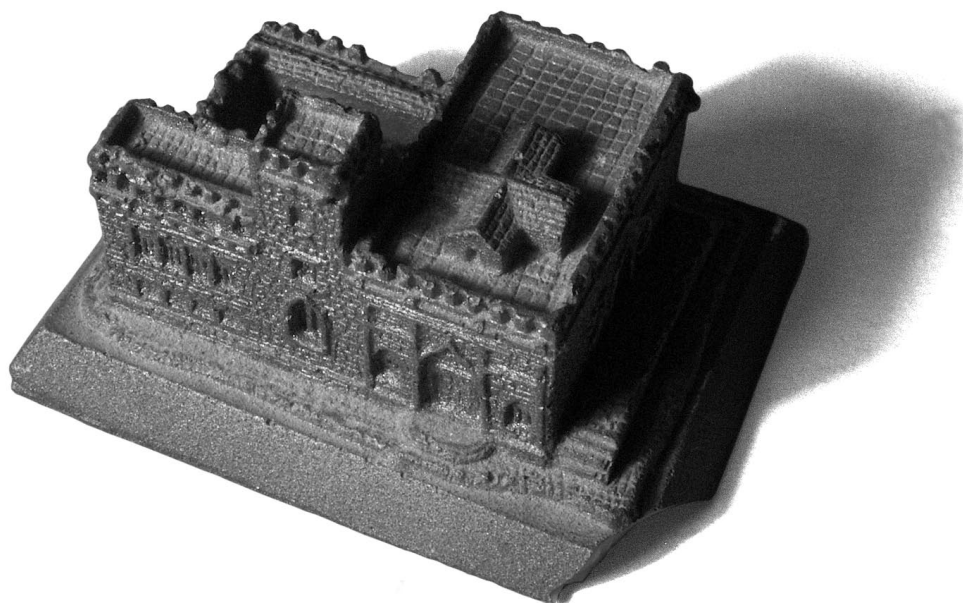

Petjades • Claus històriques

Del carreró a la ciutat

Propostes didàctiques

Pau Tobar

Reconeixement - NoComercial - CompartirIgual (by-nc-sa): No es permet un ús comercial de l'obra original ni de les possibles obres derivades, la distribució de les quals s'ha de fer amb una llicència igual a la que regula l'obra original.

NIVELLS

1r, 2n, 3r i 4rt d'ESO

JUSTIFICACIÓ

Del carreró a la ciutat en tractar el conjunt de la història i l'urbanisme de València es pot treballar des de tots i cadascun dels nivells d'ESO. Tot i això, treballar el llibre resultarà especialment útil a partir de 2n d'ESO, donades les característiques del currículum.

Considerem que la perspectiva general al voltant del Cap i Casal –des dels seus orígens fins als problemes més recents– que aporta aquesta obra ens permet enfocar de manera àgil, còmoda i efectiva la història del poble valencià. Un apartat fonamental per la formació dels nostres alumnes que sovint queda diluït en el marc el currículum global de l'ESO.

Igualment *Del carreró a la ciutat* pot ser treballat transversalment amb altres assignatures. En especial –però no només– amb la de valencià, ja que bona part del currículum d'aquesta assignatura es contextualitza en la història de la ciutat.

En la present Unitat Didàctica hem volgut aprofitar tots aquests avantatges que ens ofereix el llibre concretant-los en sessions adaptables a través de les quals treballarem les diferents **competències bàsiques** i aspectes al nostre parer essencials de l'**educació en valors**, en especial pel que fa a l'educació moral i cívica.

OBJECTIUS

1. Conèixer l'origen de *Valentia* dins el context d'expansió romana a la Península i a Europa.
2. Entendre la caiguda de l'Imperi Romà i la invasió dels pobles bàrbars a través de la València visigòtica.
3. Identificar la importància dels segles de presència musulmana a *Balansiya* i la seua herència.
4. Diferenciar les transformacions profundes que visqué la València medieval a partir de la conquesta de Jaume I.
5. Reconèixer els canvis esdevinguts entre l'esplendor de la València del segle xv i la seua decadència posterior: Germanies, expulsió dels moriscos, abolició dels furs.
6. Distingir i contextualitzar les transformacions que visqué la ciutat durant el segle XIX.
7. Entendre els canvis que esdevingueren a València partir de la Guerra Civil i durant la dictadura franquista.
8. Diferenciar les peculiars característiques urbanístiques de les etapes de la història de València i situar-los en el plànol de la ciutat.
9. Identificar en el plànol de València els principals monuments i contextualitzar-los en la seua etapa històrica.
10. Conèixer la utilitat d'un plànol urbanístic i desenvolupar amb ell l'orientació dins la ciutat.

CONTINGUTS

1. La fundació de *Valentia*: De l'època romana fins la invasió visigòtica.
2. *Balensiya* i l'herència musulmana.
3. La conquesta de Jaume I, la fundació del Regne de València, i la seua colonització.
4. La nova societat cristiana i la convivència amb els valencians d'origen musulmà.
5. Del Segle d'Or valencià.
6. La decadència i supressió del Regne de València.
7. Els canvis socials, econòmics i urbanístics dels segles XIX i principis dels XX.
8. La Guerra Civil i la dictadura Franquista a València.

METODOLOGIA

El recorregut que marca el llibre a través de la ciutat i la història ens dona l'oportunitat de treballar amb el plànol. Treballarem doncs en dos sentits, per un costat a través de les pràctiques del plànol, i per altre a través d'eixides a València –en les quals seria important la implicació de les famílies. Aquestes dues línies de treball són necessàriament complementàries.

Per altre costat les activitats facilitaran la recerca, selecció i síntesi de la informació, en primer lloc amb la ferramenta principal que és el llibre que treballem. Però també en trobareu activitats de reforç i d'ampliació –en aquestes darreres s'obrirà la possibilitat que l'alumne continue investigant de manera autònoma.

Com sempre, convé que al llarg de les sessions el professorat done suport a les activitats amb explicacions dialèctiques que ajuden a clarificar els continguts que es treballen en les activitats.

SEQÜENCIACIÓ

Sessió 1

► Lloc: Aula

Activitat 1: València a través dels temps

Competències: Aprendre a aprendre

L'activitat consisteix en elaborar un eix cronològic de la ciutat en el qual l'alumne ha de situar les següents etapes de la història de la ciutat:

- a) *Valentia* (blau)
- b) Època Visigòtica (groc)
- c) *Balansiya* (verd)
- d) Capital d'un regne cristià medieval (roig)
- e) Segle d'Or (taronja)
- f) Edat Moderna (lila)
- g) Segle XIX (marró)
 - g.1) Guerra de la Independència
- h) Segle XX (rosa)
 - h.1) II República
 - h.2) Guerra Civil
 - h.3) Franquisme

Dins l'eix cada etapa s'hauria de pintar del color que s'assenyala entre parèntesi i assenyalar les dates de començament i final de cada etapa.

Dins aquestes etapes l'alumne, amb l'ajuda del llibre, haurà de situar els següents esdeveniments històrics:

- Fundació de València
- Invasió dels visigots
- Inici de l'era musulmana
- Conquesta de Jaume I
- S'enceta la construcció de la muralla cristiana
- Atac a la comunitat jueva local
- Instal·lació de la Inquisició a València
- Revolta de les Germanies
- Expulsió dels moriscos
- Decret de Nova Planta
- Setge francès de València (Guerra de la Independència)
- Enderrocament de la muralla
- Construcció del Mercat Central
- Última riuada de València

Activitat 2: Aproximació a la història de la ciutat a través del plànol:

Competències: Tractament de la informació, Matemàtica¹, Aprendre a aprendre, Coneixement i interacció amb el món físic.

Es reparteix entre l'alumnat un plànol de la ciutat de València i amb l'ajuda del llibre hauran de marcar en el color que correspon a l'etapa (vore Activitat 1) els següents elements:

- Parts del *cardo maximus* i el *decumanus*.
- Antic fòrum romà.
- La presó de Sant Vicent.
- Restes de la muralla musulmana.
- Traçat de la muralla cristiana medieval.
- Portal de la Moreria.
- El Call jueu.
- L'Atzacac.
- El barri del Botànic.
- L'eixample burgès.
- El refugi del carrer de Dalt.
- El nou llit del Túria.

Sessió 2

► **Lloc: Aula**

Activitat 3: El traçat urbà al llarg de la història.

Competències: Matemàtica, Aprendre a aprendre, Coneixement i interacció amb el medi físic.

Els alumnes tenen al davant el plànol sobre el qual han treballat la sessió anterior i formen grups de 4 persones.

Se'ls plantejarà les següents qüestions:

a) Observeu la part de la ciutat que queda dins la muralla cristiana i la part de la ciutat construïda al segle XIX. Contesteu:

- Quines diferències morfològiques hi veus?

.....
.....

● Descriu quins inconvenients tindria per la població de València al segle XIX la vida dins la muralla?

.....
.....

● Explica quins avantatges podrien trobar els habitants de l'Eixample respecte dels de Ciutat Vella tenint en compte les diferències de classe social.

.....
.....

b) Feu memòria i contesteu:

- Què eren els gremis?

.....
.....

¹ Idea de la perpendicularitat dins la geometria

- Quines categories d'artesans hi havien dins un mateix taller?

.....

- És el mateix un gremi que un sindicat? Per què?

.....

Activitat 4: Oficis i carrers

Competències: Aprendre a aprendre, Autonomia i iniciativa personal, Coneixement i interacció amb el món físic.

Es formaran grups per tal d'identificar dins la ciutat carrers amb noms d'oficis artesans. Els equips han d'aconseguir identificar-ne almenys 10 carrers i buscar al diccionari el significat de la professió. Guanya l'equip que més carrers vinculats a gremis haja trobat juntament amb la definició de les feines que realitzava l'ofici en qüestió.

.....

Per a casa es demanarà als alumnes que trien un monument o indret destacat a visitar entre els que apareixen al llibre. La idea és que els alumnes formen parelles i acompanyats per les respectives famílies –si és possible– visiten durant el cap de setmana un dels monuments o indrets destacats. La primera parada serà anar a l'oficina de turisme i fer-se amb un plànol turístic de la ciutat.

A continuació hauran de visitar el monument o l'espai concret, i fer-se almenys una foto (han d'aparèixer junts amb l'edifici) i recopilar informació al voltant del context de la seua construcció i les funcions actuals. Això es desenvoluparà en l'activitat extraescolar que a continuació es descriu.

Sessió 3

► Lloc: Ciutat Vella (València)

Activitat extraescolar: Posem-nos sobre el terreny!

Competències: Comunicació Lingüística, Artística i cultural, Tractament de la informació i competència digital, Matemàtica, Aprendre a aprendre, Autonomia i iniciativa personal, Coneixement i interacció amb el món físic, Social i ciutadana.

Prèviament a l'eixida és necessari que cada parella d'alumnes trace sobre el plànol el conjunt de la ruta que farem. Aquesta no serà altra que l'itinerari històric que segueixen Maria i Júlia al llibre. Així doncs cal que els alumnes també situen sobre el plànol el lloc exacte on faran la seua exposició, coneguen com arribar-hi i sàpiguen identificar-ho visualment dins el paisatge urbà.

Un cop començada la ruta, les parelles hauran de preparar una breu exposició –de 10 a 15 minuts– sobre el monument que han visitat. Cal que la explicació del monument o espai concret estiga contextualitzada en l'època en la qual es va construir, explicant-ne un poc com era morfològicament la ciutat i la vida dels habitants de València en aquella època. Donat que alguns alumnes parlaran d'un mateix context històric i urbanístic per diferents monuments o indrets caldrà una coordinació prèvia. És important que les explicacions dels alumnes compten amb el suport docent i que es possibilita a la resta de companys, puguin intervindre bé siga per ampliar informació bé siga per plantejar dubtes.

La ruta podria organitzar-se amb les següents parades (adaptables a les necessitats i interessos del grup i del nivell). Cal tindre en compte en l'organització els desplaçaments a peu i per això hi ha freqüents parades i descansos.

PARADA	LOCALITZACIÓ	CONTEXT HISTÒRIC SUGGERIT
1	Plaça de la Mare de Déu – l'Almoina	Fundació de la ciutat i època romana
2	L'Almoina – Cripta de Sant Vicent	Època visigòtica
3	Galeria del Tossal – Torres de la Plaça de l'Àngel	<i>Madina al Turab</i> i muralla Musulmana
ESPLAI	Plaça dels Furs	15 minuts
4	Torres de Serrans – Plaça dels Furs	Jaume I i la fundació del Regne de València
5	Portal de Valldigna	Morfologia de la ciutat cristiana medieval i la coexistència entre cristians, musulmans i jueus
6	Carrer Cavallers – Generalitat	Les institucions de la València foral
ESPLAI	Plaça de la Mare de Déu	15-20 minuts
7	Catedral de València	Diferències i context de l'Art Romànic, Gòtic i Barroc.
8	Plaça del Mercat – Llotja	La riquesa comercial de València i el Segle d'Or
9	Església del Patriarca – Seminari del Corpus Cristi	De Mudèjars a Moriscos i l'expulsió final de 1609
ESPLAI	Front a la Universitat	20 – 25 minuts
10	Torres de Quart	La guerra de la independència i la destrucció de la muralla de València
11	Barri del Botànic	La nova ordenació urbana
12	Refugi del carrer de Dalt	Guerra Civil
DINAR	Es podria dinar al mateix restaurant que ocupa ara el Refugi o bé anar cap al llit del riu i fer un pícnic	1:30 h - 2 hores
13	Llit del Túria – Plaça de l'Àngel	Riuada de 1957
14	Atzacac	La història del carreró i la seua problemàtica. Posada en comú.
15	Baixada pel carrer Lliria fins el riu	Tornem a l'Institut

Per a casa se'ls demana que facen una redacció sobre la visita a València (adaptable segons el nivell). Se'ls demana també que anoten al quadern el significat del concepte PATRIMONI.

Sessió 4

► Lloc: Sala d'ordinadors

Activitat 5: La lluita per la memòria urbana

Competències: Comunicació Lingüística, Artística i cultural, Tractament de la informació i competència digital, Aprendre a aprendre, Autonomia i iniciativa personal, Coneixement i interacció amb el món físic, Social i ciutadana.

Reflexionem sobre el significat del concepte patrimoni històric.

Del carreró a la ciutat dóna l'exemple del carrer Gutemberg i de la lluita dels veïns per la seua preservació. Els problemes de l'Atzacac, descrits al llibre, segueixen el mateix esquema que vorem repetit en altres barris de la ciutat: degradació, especulació, destrucció, substitució del paisatge urbà i de la comunitat humana que l'habita. L'objectiu d'aquesta activitat és doncs, a partir del cas del carrer Gutemberg, posar en comú les diferents problemàtiques que té el patrimoni històric de la ciutat i analitzar les causes, per aconseguir despertar en l'alumnat un esperit crític que li siga útil en el seu desenvolupament com a ciutadà.

En primer lloc demanarem a l'alumnat que sintetitze oralment, a través d'un diàleg col·lectiu, la problemàtica dels veïns del carrer Gutemberg, i la seua lluita per conservar i rehabilitar aquest espai únic del barri del Carme.

A continuació demanarem que es formen grups de 4 persones. Els i les alumnes hauran de cercar informació a internet sobre problemàtiques semblants, seleccionar-la i sintetitzar-la. També hauran d'enviar a l'ordinador del professor una foto del patrimoni amenaçat, la problemàtica, la lluita veïnal i la situació actual (l'esquema pot variar en funció de l'actualitat o els interessos del docent o l'alumnat):

PATRIMONI AMENAÇAT	PROBLEMÀTICA	LLUITA VEÏNAL	SITUACIÓ ACTUAL
Cabanyal			
La Punta			
Botànic			
Teatre Princesa			

PATRIMONI AMENAÇAT	PROBLEMÀTICA	LLUITA VEÏNAL	SITUACIÓ ACTUAL
L'alqueria Falcó de Torrefiel			
Col·legi Major de la Seda			
Alqueries i horta de Campanar			
Alqueries i horta d'Alboraia			
Presó Model			
Tabacalera			
Fàbrica Cèramo Benicalap			
....			

Una vegada fet això cada grup explicarà breument la problemàtica que ha estudiat i es farà un debat sobre els punts en comú de totes aquestes amb la intenció de tindre una visió global dels problemes que té el patrimoni històric urbà a la València segle XXI. El/la docent haurà d'introduir en el debat la idea de rehabilitació i aprofitament per nous usos del patrimoni històric, indicant-ne els avantatges socials, econòmics, culturals,... que això genera allà on s'ha respectat l'herència urbana.

En casa l'alumne haurà d'escriure una xicoteta redacció (d'1 a 2 fulls a mà) de valoració de l'activitat en la qual es descriga –amb l'ajuda del llibre d'Aureli Silvestre– la problemàtica que afecta a l'Atzucac, i es pose en relació amb altres casos de patrimoni històric afectat, per acabar donant la visió pròpia sobre la conservació del patrimoni històric.

ALTRES ACTIVITATS SENSE SESSIÓ ADSCRITA:

ACTIVITATS D'AMPLIACIÓ:

1) Del segle d'Or a la castellanització

Competències: Tractament de la informació i competència digital; Aprendre a aprendre; Comunicació lingüística; Autonomia i iniciativa personal; Social i ciutadana.

L'alumne partirà de la informació que puga extreure al voltant d'aquests períodes històrics a *Del carreró a la ciutat*, per investigar de manera autònoma sobre les causes d'aquest canvi radical que pateix la consideració de la llengua pròpia a la ciutat de València a partir de l'Edat Moderna.

Elaborarà un informe sobre aquest tema on, entre altres coses, hi podria incloure:

SEGLE D'OR

- a) Context
- b) Autors i obres

DECADÈNCIA

- a) Unió dinàstica
- b) La Inquisició i el paper de l'alt clero
- c) La castellanització de la noblesa
- d) Comte-duc d'Olivares
- e) Guerra de Successió – Decret de Nova Planta

Aquest treball serà voluntari i s'hauria d'acompanyar després d'una explicació a classe.

2) El còmic de Júlia i Maria

Competències: Comunicació Lingüística, Artística i cultural, Tractament de la informació i competència digital, Aprendre a aprendre, Autonomia i iniciativa personal.

Es tractaria d'organitzar un concurs en classe, o entre diverses classes, per crear un còmic-mural sobre el relat de Maria i Júlia que acompanya el llibre. Es tracta d'una activitat voluntària que s'organitza de la següent manera: es crea un grup cooperatiu de 3-4 persones amb diferents habilitats. Necessitaríem almenys:

- a) Un dibuixant: Que cree els personatges i dibuixe les escenes.
- b) Un guionista: Que sintetitze el relat de *Del carreró a la ciutat* per poder traduir-ho en el còmic/mural.
- c) Un retolista: Que organitze les vinyetes dins el mural i escriga els rètols.
- d) Un corrector: Corrector lingüístic que revise l'ortografia.

Els murals que es facen serien exposats al *hall* de l'institut i qualsevol dels alumnes podrà votar. Tot això es pot fer en el marc del dia del llibre (23 d'abril) i aprofitar per fer una presentació de l'obra –a poder ser comptant amb l'autor.

ACTIVITATS DE REFORÇ:

1) Recorda el que saps i contesta les següents preguntes:

Competències: Comunicació lingüística i Aprendre a aprendre.

a) Quins grups socials componien la societat estamental? Explica les seues característiques

.....

b) Quins grups socials vivien a la ciutat? Quines feines realitzaven?

.....

c) Quin carrer de València era el preferit de la noblesa? Quines característiques així ens ho recorden?
(consulta el llibre)

.....

d) Quin barri era on es feia el mercadeig a València? Què era el mostassaf? (consulta el llibre)

.....

e) Quines comunitats religioses convivien a la València medieval? Descriu com i on vivien (utilitza el llibre).

.....

2) Completa:

Competències: Aprendre a aprendre

València va ser fundada l'any pels i el seu nom es deu a

.....

Amb la caiguda de l'Imperi Romà València fou ocupada pels Però posteriorment arribaren els que l'any creuaren l'estret de Gibraltar i ocuparen la península.

L'època a València va durar fins el segle XIII i per tant la seua empremta en la nostra història és profunda. Com exemple d'aquesta herència podem visitar actualment restes de les retes de la muralla que Maria i Júlia visitaren a la Plaça del

El 9 d'Octubre de 1238 amb l'entrada del rei cristià el conqueridor València entra en una nova etapa de la seua història. El rei convertirà la ciutat en Cap i Casal d'un regne autònom integrat dins la A partir d'aleshores la ciutat de València serà repoblada per gents provinents dels altres territoris de la Corona: i, sobretot,

Al segle XV València és la ciutat més dinàmica de la Corona d'..... i una de les més importants d'Europa. Per això aquest segle es coneix com el Segle d'....., un moment en el qual València donà lloc a algunes de les creacions literàries més importants de la nostra literatura de la mà d'autors com ara, O

3) Situa en el mapa de principis del s. XIV:

Competències: Aprendre a aprendre

- València, Barcelona, Alacant, Saragossa i Palma
- Pinta de groc els territoris de la Corona d'Aragó
- Delimita amb una línia roja discontinua el territori del Regne de València

CRITERIS D'AVUACIÓ

1. Explicar la fundació de la ciutat, i contextualitzar el seu creixement i la seua importància dins l'àmbit romà.
2. Descriure la presència visigòtica a València i relacionar-la amb la caiguda de l'Imperi Romà d'Occident.
3. Analitzar la empremta històrica que, a través dels segles, deixaren els musulmans a la ciutat.
4. Definir les transformacions profundes que visqué la València medieval a partir de la conquesta de Jaume I i la seua incorporació a la Corona d'Aragó com a Cap i Casal del nou Regne de València.
5. Assenyalar la importància i l'herència –urbanística, literària, etc.– del Segle d'Or a València.
6. Explicar els problemes socials esdevinguts durant l'Edat Moderna i les seues repercussions a la ciutat: revolta de les Germanies, expulsió dels moriscos, Guerra de Successió.
7. Caracteritzar i contextualitzar les transformacions econòmiques, socials i urbanístiques que tenen lloc a València al llarg del segle XIX.
8. Analitzar i contextualitzar les empremtes urbanístiques de la Guerra Civil i el Franquisme a València.
9. Assenyalar les peculiars característiques urbanístiques de les etapes de la història de València i situar-les en el plànol de la ciutat.

10. Assenyalar en el plànol urbà els principals monuments de la ciutat i contextualitzar-los en l'etapa històrica corresponent.
11. Utilitzar correctament un plànol urbà i orientar-se dins la ciutat.

MATERIALS

- Llibre *Del carreró a la ciutat* d'Aureli Silvestre. 2011. Ed. Bullent
- Plànols urbans de València
- Retoladors o llapisseres de colors.
- Regla
- Llapis i bolígraf
- Quadern
- Paper continu
- Ordinador connectats a la xarxa
- Pissarra digital (no imprescindible) o projector